

JONGEREN NA DE MIDDELBARE SCHOOL. Levensbeschouwelijke opvattingen, waardeoriëntaties en sekseverschillen; door Joep de Hart. Kok, Kampen, 1994. 227 blz., f 44,50. ISBN 90-242-8245-4.

In 1983 voerde De Hart een grootschalig (promotie-)onderzoek uit onder bijna 5500 Nederlandse middelbare scholieren waarin gevraagd werd naar hun politieke en levensbeschouwelijke praktijken. De resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in het in 1990 verschenen boek *Levensbeschouwelijke en politieke praktijken van Nederlandse middelbare scholieren*. Naar de opvattingen, overtuigingen en ervaringen werd slechts sporadisch geïnformeerd; vandaar dat het accent in twee vervolgonderzoeken (1985/1986 - onder 288 jongeren - en onder 687 jongeren in 1991) werd verlegd naar denkbeelden en ervaringen. Bovendien werd de thematiek verbreed: naast levensbeschouwelijke en politieke opvattingen werden ook kwesties als de gehuldigde waardenoriëntaties, de affiniteit met jeugdsubculturen, het levensontwerp, het maatschappijbeeld, de ideeën over arbeid en werkloosheid en houding tegenover natuur en milieu ter sprake gebracht. Zo ontstond het boek *Jongeren na de middelbare school*, dat feitelijk een bundeling is van eerder gepubliceerde artikelen. Enkele conclusies:

- De kerkelijke participatie van jongeren vertoont sinds eind jaren zestig een dalende lijn. Er zijn echter aanwijzingen dat er desondanks een aanzienlijk reservoir van meer individuele religieuze ervaringen en praktijken bestaat; het bidden vormt daarvan een eminent voorbeeld.
- In tegenstelling tot wat wel eens wordt aangegeven, blijkt kerkelijkheid nog wel degelijk een rol te spelen op het domein van de waarden. Jongeren maken echter selectief gebruik van het kerkelijk aanbod en slechts weinigen omarmen het totaal-pakket van de christelijke godsdienstige praxis en geloofsleer. Ze staan erop hun eigen 'hemels baldakijn' in elkaar te mogen knutselen. "Ze zijn niet geïnteresseerd in zuilen, maar velen lijken wel op zoek naar fundamenten." (blz. 77).
- Doorgaans worden traditioneel christelijke opvattingen en een oosters religieuze traditie zoals de reïncarnatie omtrent het voortbestaan na de dood afgewezen. Een visie waarin het de mens zelf is die wordt geacht zin te geven aan het leven is dominant.
- Het New Age ideëngoed is vooral populair onder jongeren die geen binding (meer) hebben met de kerken, maar die wel geïnteresseerd zijn in godsdienstige en levensbeschouwelijke onderwerpen en die ook geloven in een transcendente kracht of bovennatuurlijk wezen: jongeren dus tussen hemel en aarde.
- Zowel de zelfontplooiingsideologie als het verlangen naar harmonieuze relaties met persoonlijk bekende mensen nemen een centrale plaats in in de waardenbeleving van jongeren.
- De culturele revolutie van de jaren '60 en '70 lijkt niet te zijn uitgelopen op een algehele vervanging van de oude traditionele burgerlijke moraal door een nieuwe post-burgerlijke moraal. Vooralsnog is er sprake van een segmentering van waarden.
- Er is geen actueel politiek thema waarop een dermate groot spanningsveld wordt ervaren tussen ideaal en werkelijkheid als op het gebied van

milieubehoud. In tegenstelling tot wat men wellicht zou verwachten, blijken het economisch-technologisch groeimodel en het streven naar een schoon milieu elkaar niet per definitie uit te sluiten. De betrokkenheid bij deze thematiek is in hoge mate politiek gecorreleerd.

- Jeugdstijlen worden vaak gezien als oppervlakkige rages, door de economie opgewekt bij een kooplustig jong publiek; ze blijken echter belangrijke markeringsmomenten van de identiteit te zijn.

De Hart wijst er nadrukkelijk op, dat de conclusies van de onderzoeken niet zonder meer generaliseerbaar zijn naar de totale Nederlandse jeugd (blz. 12): ze hebben slechts betrekking op het relatief hoog opgeleide segment van ex-middelbare scholieren. Maar het plaatje dat in deze onderzoeken van een deel van de Nederlandse jeugd wordt geschilderd lijkt zeer realistisch en - hoewel wetenschappelijk/empirisch niet vastgesteld - eveneens van toepassing op vele andere groepen jongeren.